

# ՄԱՍԿ

Տարեկան դիմը 10 րուբլ, կես տարվանը 6 րուբլ:  
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի նմանությունները:

Օտարաբարությունը դիմում են ուղղակի  
Тифлис. Редакция «Маск»

Խմբագրատունը բաց է առաջօրե 10—2 ժամ  
(Բացի կիրակի և տոն օրերից):

Հայտարարությունը ընդունվում է ամեն լիզովով:

Հայտարարությունը ընդունվում են  
կարգանքիս ըստ 2 կոպեկ:

## ԲՈՎԱՆՈՒԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսությունը «Кавказский Курьер» լրագրի յոգևածը: Նամակ Ս. Պետերբուրգից: Նամակ Զաքարյանից: Ներքին լուրերը: Արտաքին տեսություն: Գերմանիա: Անգլիա: Իրանական պատգամաբերությունը: Սոցիալական: Թիֆլիս: Նամակ Թիֆլիսից: «Մշակի» հեղափոխությունը: Ցայտարարություններ: Բանասիրական: Հիպոտեկական սխեմա:

## ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«КАВКАЗСКИЙ КУРЬЕР» ԼՐԱԳՐԻ 80-րդ համարը

«Հայերի պատմական վիճակը և նրանց պարբերական հրատարակությունները» վերնագրով «Кавк. Кур.» լրագիրը տպել է հետևեալ յոգևածը:

Այս վերնագրով մենք մեր լրագրի մեջ մի նոր բաժին ենք սահմանում, որ կը բովանդակի ամենքի ուշադրութեանը արժանի հայոց մամուլից վերցրած կարճատև և մանրամասն տեղեկություններ: Անկասած զրա համար գլխավորապես նիւթ կը տան մեր տեղական հրատարակությունները, «Մշակ» և «Մեղու» լրագիրները և «Պրոգ» ամսագիրը: Բացի այդ մենք կը ծանոթանանք ընթերցողներին գաւառական և Պոլսի պարբերական հրատարակությունների հետ: Բայց առաջ քան թէ սկսենք այդ գործը, հարկաւոր ենք համարում մի քանի խօսք ասել այն մեծ նշանակութեան մասին, որ ստացան ժամանակակից կեանքի մեջ հայ լրագիրները, իբրեւ նշանաւոր և ուժեղ գործիքներ օգտակար մտքեր և գաղափարներ տարածելու համար հայ ամբողջի մեջ Ռուսաստանի, Թիւրքիայի և Պարսկաստանի սահմանների մեջ:

## ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԻՊՈՏԵԿԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԱ  
(Гипотечная система)

Նոր կարգադրութիւն անշարժ կայքերի մասին

Լրագիրները յայտնում են, որ մօտ ժամանակներում պետական խորհրդում պէտք է ընկնի Ռուսաստանում հիպոտեկական սիստեմի մտնելու հարցը: Այդ սիստեմը, որ վաղուց արդէն ընդունված է արեւմտեան եւրոպայում, 1859 թվականից սկսած մի քանի անգամ քննվել էր կառավարութիւնից նշանակված յանձնաժողովներում, բայց մինչև այժմ ոչ մի որոշ կարգադրութեան չէր բերել: Յայտն է, որ այս անգամ պետական խորհուրդը վերջնականապէս կընդունի նրա ընդունված անաշարժ կայքերի մասին:

Այդ սառն առնելով այդ իրաւարանական նորութեան ահազին նշանակութիւնը, մենք կաշխատենք այս յօդուածում որքան կարելի է հասարակ և հասկանալի կերպով ծանօթացնել մեր յարգելի հասարակութիւնը մտնելի սիստեմի հետ:

Յայտն է, որ ամենօրեայ կեանքում ամեն մի կալուածատէր, ձողաւոր և առհասարակ ամեն մի անշարժ սեփականութեան տէր բազմաթիւ անշարժ կայքեր ունենում են:

Մի քանի տարի առաջ Ռուսաստան և եւրոպական մամուլը շատ քիչ տեղեկութիւն ունէին հայոց անկախ պարբերական գրականութեան մասին: Հայ լրագիրները իրանց եւրոպական և Ռուսական եղբայրակիցներին օգնութիւն չէին խնդրում իրանց գոյութեան և զարգացման համար և ինքնուրոյնաբար ու անձնազոհութեամբ աշխատում էին զարգացնել և մշակել ազգը և հասարակութիւնը քաղաքում բուն ժողովրդական կեանքից, նրա տնտեսական և բարոյական պայմաններից, ամուր կապերով միանում էին ժողովրդական շահերի, գաղափարների և ձգտումների հետ: Այսպիսի գոյութիւն ունէր և այսպէս էր զարգանում տեղական հայ մամուլը մինչև վերջին Ռուս-թիւրքական պատերազմը:

Հայաստանը, այդ բառի ընդարձակ նշանակութեամբ, որ պարունակում է իր մեջ ամբողջ Փոքր-Ասիան, Յեւրան և Շիրակը ի նահանգը Ալեքսանդրոպոլի գաւառի հետ, ինչպէս յայտնի է անցեալ պատերազմի ժամանակ պատերազմական գործողութիւնների մի ընդարձակ բեմ էր ներկայացնում, որտեղ նշանաւոր համաշխարհային պատմական անցքեր էին կատարվում:

Ամբողջ եւրոպան և Ռուսաստանը, գիտակցական կեանքով ապրող երկրագնդի բոլոր ազգութիւնները իրանց հայացքները դարձնում էին հայաստանի վրա, այդտեղ կատարվող անցքերի վրա, իսկ «Հայաստան» և «Հայեր» բառը դեռ ևս չէր զոհ ժողովրդականութիւն ստացան յիշեալ ժողովուրդների և երկիրների գրականութեան, գիտականության, քաղաքականութեան և հասարակական շրջանների մեջ: Սան-Ստեփանոսի դաշնագիրը, այնուհետև Բերլինի կոնգրեսը, գրաւեցին ազգերը զեկալարող գիպոմանների ուշադրութիւնը:

մաթիւ հանգամանքներից ստիպված է լինում գրաւ դնելու (закладывать) իր կայքը կամ կրեդիտական հիմնարկութիւններում կամ մասնաւոր կապիտալիստների մօտ, որ կարողանայ ստանալ նրանցից իրան հարկաւոր գումարը: Կարծիք չէր կայ, որ թէ հիմնարկութիւնները և թէ մասնաւոր կապիտալիստները կընդունեն որպէս գրաւական միայն այնպիսի անշարժ կայքեր, որոնց սեփականութեան իրաւունքը բոլորովին ամուր և հաստատ է, այսինքն, երբ նրանք կը համոզվեն որ այս ինչ կայքը օրէնքով պատկանում է նրան, ու գրաւ է դնում: Որովհետեւ ներկայ հասարակական կեանքի պայմաններում անշարժ կայքերի գրաւ դնելը մի շատ տարածված և մինչև անգամ անհրաժեշտ երեւոյթ է, հասկանալի է թէ որքան նշանաւոր է անշարժ կայքերի տիրոջ համար, որ նրա սեփականութեան իրաւունքը անվիճելի, ամուր և հաստատ լինի:

Ով որ գործնականապէս ծանօթ է մեր քաղաքական օրէնքների հետ, նրան լաւ յայտնի է, թէ որքան խախտում և անապահով է այդ իրաւունքը: Գուր զննել էք, օրինակ, մի այդպի կառավարվող օրէնքի բոլոր պահանջները, այսինքն՝ ստացել էք դաբալ (купчая крепость), введённую в действие, և այլն, և կը նշանակէ դուք համարվում էք այդու օրինաւոր տէր: Բայց կարող է պատահել, որ դուք կը դադարէք և կը յայտնի, որ այդու սեփականատէրը (собственник) ինքն է, որովհետեւ այդու ծախողը սեփականութեան իրաւունքը չունէր կամ այդ իրաւունքից դուրս էր այն անձը, որից դնել է կամ օրէնք կերպ ձեռք է բերել այդպի ծախողը, և այդպիսի ձեռք ձեռք:

գրութիւնը դէպի հայկական հարցը, վերադառնալով հայ ազգի ինքնուրոյն զարգացումը, իբրեւ մի ամբողջացած ազգութիւն, պատմական փառաւոր անցեալով, մեծ ընդունակութիւններով եւրոպական քաղաքակրթութեան պտուղները ըմբռնելու և նրանց հաղորդելու արեւելեան ժողովուրդներին, որոնք տգիտութեան մեջ խմորված են և վերջապէս իբրեւ չափազանց հարուստ հին և նոր գրականութիւն ունեցող ազգ:

Այդպիսով 1877—78 թ. պատերազմից յետոյ հայերի և Հայաստանի համար, քործին պատմական տեսակետից նայելով, չը յիշեալ նրանց ահազին զոհաբերութիւնները, սարսափելի կոտորածը և Փոքր-Ասիան ոչնչացնող հրդեհները, հասաւ հայ ազգի վերածնելութեան, նրա գիտակցական կազմակերպութեան և բարոյապէս կենսորոշման ժամանակը: Այդպիսի Ռուս-թիւրքական պատերազմի ժամանակ հայերից պահանջվող սարսափելի զոհերը նոր կեանք և պատմական բարձր նշանակութիւն տուին թիւրքաց հայաստանին: Այդ ժամանակ հայաստանի վաղուց մուտքից փառաւոր պատմական անունը թափեց հիւնքի վրա շինելը, ներկայացաւ լուսաւորված աշխարհին և գրաւեց եւրոպական բոլոր պետութիւնների և ժողովուրդների համակրութիւնը և յարգանքը:

«Հայ» անունը, որ մինչև այդ ժամանակ գործ էր ածվում իբրեւ պատմական տերմին, որոշ ձև ստացաւ և կայսերական պալատներին օկաված մինչև մինիստրների առանձնապէս նշանակութեան հետազոտութիւններին, իրաւաբանական և քաղաքական խորհուրդների և հարցերի առարկայ դարձաւ:

Այսինքն են պատճառները, որ այժմ հայ

յերի անունը ամենքին ծանօթ է, նրանց պատմութիւնը քաղաքացիութեան իրաւունք ստացաւ եւրոպական կրթութեան գործի մեջ և հայը հպարտ և համարձակ, ամեն տեղ և միշտ կարող է բարձր պահել իր գլուխը և ասել. «ես հայ եմ»:

Ուրեմն չը պէտք է խղճալ հայերին, որ նրանք եւրոպայի կեանքի և ժամանակակից պատմութեան մեջ պատուաւոր դիրք ստանալու համար նշանաւոր զոհեր արին, գիտենալով, որ այդպիսի իրաւաւոր նշանաւոր քայլը ազգերի պատմական կեանքի մեջ միշտ մեծ զոհեր է պահանջում և եթէ հայոց ազգային գործի առաջադիմութեան համար դարձեալ նոր զոհեր կը պահանջվեն, թող հայերը չը խնային և այդ զոհաբերութիւնները ազգային առաջադիմութիւնը պատկեր համար, ազգային կանոնաւոր գոյութիւնը ապահովելու համար:

Բայց ի՞նչն է պատճառ, որ արեւելեան ժողովուրդների միջից հայ ազգը արժանացաւ լուսաւորված եւրոպայի ամենամեծ համակրութեան: Այդ պատճառը պարունակվում է հայոց ազգին յատուկ ձգտումներին մեջ ոչ թէ միայն քաղաքակրթվել, այլ և տարածել այդ քաղաքակրթութիւնը և եւրոպական կուլտուրան Ասիայի ժողովուրդների մեջ:

Եւրոպան արդէն կազմեց մի ձիւղ և նշանաւոր համագումար հայ ազգի կոչման մասին. գրեթէ բոլոր պետութիւնները հաւատացած են, որ վերջը Փոքր-Ասիան կը պատկանի այն պետութեանը, որ միւսնեւրից աւելի կը կարողանայ գրաւել հայերի համակրութիւնը:

Ո՞ր հայը կարող է չուրախանալ, որ պատմական հանգամանքների շնորհով հայկական ազգային գրօշակը այդքան բարձր

լով և ժամանակ կորցնելով հաստատել դաբալ, յետոյ ստանալ введё во владёние, որ բոլոր իրաւաբանների վկայութեամբ մի շատ աւելորդ և դուր գործողութիւն է: Գուր պարզեցում էք մէկին ձեռ կայքը, հարկաւոր է համարեա նոյն գոտարկութիւններով հաստատել дарственную запись, դուր գրաւ էք դնում նրան, հարկաւոր է հաստատել закладную крепость երկու վկաների ստորագրութեամբ և այլն...

Այս բոլոր գոտարկութիւնները բոլորովին կանոնաւոր, երբ մեր տէրութեան մեջ կը մտնի հիպոտեկական սիստեմը, կամ հիպոտեկական գրքերը: Անշարժ կայքերի վերաբերութեամբ բոլոր գործողութիւնները կը դառնան շատ հասարակ, շատ հեշտ և շատ էժան:

Տեսնենք ինչպէս է բաղկանում այդ սիստեմը: Ամեն մի քաղաքում, այս կամ այն դատարանում կը պահվի մի առանձին գիրք, որ կը կոչվի «հիպոտեկական»:

Այդ գրքի ամեն մի երեսը զօնրով բաժանված է չորս սիւնի (լինում է և երեք):

|                                        |                                |         |
|----------------------------------------|--------------------------------|---------|
| 1) 4000                                | 2) 2000                        | 3) 1000 |
| Կայքի նկարագրական մատարանային տեղանքը: | Միակական պարտաւորութեան նշանը: |         |

1) Առաջին սիւնի մեջ գրվում է մի որ և է անշարժ կայք իր մանրամասն նկարագրութիւններով: Որինակ, գրվում է ձեռ այդպիսի նրա բոլոր նկարագրութիւնը, որի կարգադրող կարող

է կանգնած: Ո՞ր հայը իր մարդկային մասնաւոր զորութիւններով, զիտակաւոր, որ թիւրքաց չայաստանի ազատութեան և զարգացման համար ամենից առաջ անհրաժեշտ է լուսաւորութիւնը, կը թուլանայ, կը խնայէ իր լուսնային մարդասէր և պատմական մեծ նշանակութիւն ունեցող գործի համար: Իւրաքանչիւր հայ, որ զընտանաւորութիւնէն իր հայրենիքի, իր ազգային օրորոցի պատիւը և ապագան, ուրեմն և իր սեփական պատիւը, սրբազան պարտք պէտք է համարի անդադար օգնել այն ընկերութիւններին և ազգային գործի այն առաջնորդներին, որոնց գործունէութիւնը նուիրված է հայ ազգի առաջադիմութեանը և աջողութեանը:

Ինչպէս յայտնի է, հայ ամբողջ մէջ կը թուլանայ ծաւալող գործիչները ոչ թէ միայն ուսումնարաններն են, այլ գլխաւորապէս գրականութիւնը: Գրականութեան մի ճիւղը, լրագրութիւնը գործում է իբրեւ ազգային լուսաւորութեան պահպան, իբրեւ հասարակական կարծիքը արտայայտող, իբրեւ ժողովրդական ձայն, որ ամեն տեղ լսվում է և, զարթոյնելով հարցեր ազգային պէտքերի մասին, ստիպում է ամենքին խոնարհվել իր առաջ, իր ազդեցութեան առաջ, որ լին է հասարակական գիտակցութեամբ և հեղինակութեամբ:

Հայերը պարտաւորված պէտք է ունենան իրանց ձայնը քաղաքական շրջանների մէջ և դա պէտք է լինի հայ պարբերական մամուլը: Սրանից մի քանի տարի առաջ, ինչպէս վերև ասացինք, թէ Ռուսաստանի և թէ այլ երկիրների մէջ շատ քիչ գիտէին հայ լրագրիչների գոյութեան մասին: Բայց այժմ հայկական մամուլի ձայնը ամեն տեղ լսվում է, հայ լրագրիչների յօդուածները և լուրերը առատ նիւթ են տալիս ուսաց և եւրօպական լրագրիչներին:

Այս հանգամանքն էլ մեծ պատիւ է բերում հայերին: Բայց տարաբաղդաբար հայ լրագրիչների վիճակը նիւթական կողմից ապահովված չէ և եթէ հայ խմբագիրները ինքնազոհութիւն չը գործէին՝ ոչ մի հայ լրագիր կ'օրհասի մէջ հաստատ և ապահով գոյութիւն չէր կարող ունենալ:

Կը լինի հասկացողութիւն կազմել այդու վրա (ինչ տեղ է գտնվում, որքան տարածութիւն ունի, ինչ արժիք...)

2) Երկրորդ սիւնի մէջ նշանակաւորվում է թէ ինչ մշտական պարտականութիւններ կամ սահմանափակութիւններ (ограничения) կան ձեր այգու վրա: Որինակ, այգու տէրը դիցուք պարտական է մշտապես տարեկան մի որոշ գումար նուիրել եկեղեցուն կամ մի որ և է հիմնարկութեան կամ մի մասնաւոր անձի և նրա ժառանգներին, պարտական է առանց վիճելու ճանապարհ տալ իր այգով անց ու դարձ անողներին և այլն:

3) Երրորդ սիւնի մէջ գրվում է այգու տիրոջ, այսինքն ձեր անունը, յայտնելով մի և նոյն ժամանակ թէ երբ էք գնել, կամ ինչպէս էք առնաստարակ ձեռք բերել այգին և այլն: Ձեր անունը այդ սիւնի մէջ գրելը ահագին նշանակութիւն ունի ձեզ համար: Այն րօպէից երբ ձեր անունը գրվում է այգուդ, դուք դառնում էք այգու անվիճելի և հաստատ սեփականատէր, մինչև որ դուք ինքներդ չը ծախէք նրան կամ մի ուրիշ կերպ չօտարացնէք (отчуждать): Եւ չհարկաւոր ոչ դարբալ, ոչ вводящий листъ, — բաւական է միայն որ ձեր անունը գրված է, և դուք կարող էք ձեր իրաւունքը բոլորովին ապահով համարել:

4) Չորրորդ սիւնի մէջ կարգով գրվում են գրաւակաւորների անունները: Գիցուք թէ ձեր այգին, որ արժէ 8000 րուբլ, հարկաւոր եղածին պէս մի քանի անգամ դուք գրաւ էք դնում դաւնազան կրեդիտական հիմնարկութիւններում

Քանի որ այլ ազգութիւններ լրագրիչները մեծ եկամուտներ են տալիս իրանց հրատարակողներին, հայ լրագրիչներ խմբագիրները իրանց վնասները տանտեակ հազարներով են հաշուում:

Եթէ հայերը կամենում են պահպանել իրանց անուան պատիւը, թող նրանք համարութեամբ և գործով օգնեն հայոց պարբերական հրատարակութիւններին:

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

Յունվարի 28-ին

Ս. Պետերբուրգում բացի հայ ուսանողների ընկերութիւնից և ժողովից, կայ նաև մի այլ ընկերութիւն, որի անդամները բաղկանում են թիֆլիսից նորեկ հայ և վրացի երիտասարդներից: Վերջիններս՝ յօդուած իւրեանց չքաւոր ընկերակիցներին, յունվարի 25-ին, պ. Կոնստանտինովի տանը, թաղապետական ներկայացուցիչներ լինելով և հայոց լեզուով: Խաղաղօրէն պ. Զաքարիայի հիշելի նկատելով կոմիտայ երեք արարողութեամբ՝ «Ժամանակներն այժմ փոխված են»: Իսկ հայերէն՝ «Հէս էլ քի մոցիքլութիւն» վերջիվրջ՝ Տէր-Գրիգորեանցի:

Ներկա պիեսաններն էլ շատ յաջողակ կերպով կատարվեցան: Այսպէս օրինակ, վրացերէն կոմիտայի առաջին արարողութեան մէջ երբ բնմ են դուրս գալիս լոթի կլինտները, նրանց ուրախ ձայն ու աղաղակը, կոնծարանութիւնը, կենաց բաժակները հետեւալ խօսքերով, խմնք այն լապտերի կենացը, որ գիշերով լուսաւորում է մեր ճանապարհը և այլն և այլն, կատարեալ զաղափար են տալիս թիֆլիսի ստորին դասի ժողովրդական բարձր ու վաղբի մասին: Լա էին նոյնպէս առանձին տեսարանները, ինչպէս զօր. Գիթուայի (Անդրանիկով) յանդիմանութիւնը և վէճը իշխան Զարարիս-չիլիլի (Ռազիկով) հետ, որանց կուրը, բարեկամների միջամուկ լինելը խաղաղութիւն հաստատելու համար: Կուրի պատճառն այն էր, որ իշխանը փախցրել էր օրիորդ թասիւսին, որ Գիթուայի մտերմ բարեկամ Սաքօյի հարսն էր համարվում: Զայրացած կլինտներն անքարակով Զարարիս-չիլիլու բռնութեան դէմ, կամենում են հասկացնել նրան, որ այժմ ժամանակները ուրիշ են և թէ մի որ և էլ իշխան անտանտն իրաւունք չունի իր ստորադրեալների վրա: Ոչ աղաչանք, ոչ սպառնալիք, ոչինչ չէ կարողանում համոզել իշխանին օրիորդի վրա դարձուցանելու համար նորա փեսացուն: Նա իր յամառութիւնը այն տեղն է հասցնում, որ կամենում է ամուսնանալ աղջկայ հետ, միայն որ իր կամքը դուրս բերէ: Եւ երբ բռնաւորը պարտաւորվում է արդէն հարսի հետ

եկեղեցի գնալու պատկի, դրան մօտ նորան հանդիպում են Սաքօն և Գիթուան իրանց ընկերներով: Օգուտ քաղելով տեղի ունեցած ազմուկ ու չիտիկից, Սաքօն խլում է իշխանի ձեռքից իր սիրուհուն և անհետանում է:

Վրաց ներկայացման մասնակցեան մի քանի հայ երիտասարդներ և օրիորդներ: Գերասիմենովից հանդիսակաւորների ծափահարութեան արժանացան պ. պ. Անդրանիկով (Գիթուա), Ալեքեզով (Սաքօ), Կիպրիան (Աւետիք) Մերկայեանց (Պիլիպով), օրիորդ Նիկիթան (Կատինա), օրիորդ Տէր-Աստուածատուրեանց (Օրոմնէ), Մերկայեանց (Արտէմ Իվանիչ) և այլն: Կոմիտայում տեղի ունեցած երգերն և պարերը շատ նպաստեցին վրաց ներկայացման և կենդանութիւն տուին դրան:

Անկեղծ ուրախութեամբ նուիրում են մի քանի խօսք հայոց վճռվելով կատարման:

60 ամեայ հարուստ ծերունի Կարապետի դէմ շատ զեղեցիկ կերպով խաղաց պ. Լիսիցեանցը: Նայելով հանդիսակաւորների խորին ուշադրութեան, եւ վստահութեամբ կարող են ասել, որ Կարապետի ոչ մի խօսքը, ոչ մի շարժումն իրար չանցաւ. բազմիցս պարունը բռնու ծափահարութիւնից հարկադրված էր լինում ընդհատել իր զերը, որպէս զի լուսնիւնը կրկին հաստատվի: Իսկ երբ բնմ վրա երեքսաւ չորհաղեղ օրիորդ Սօփիա թամաշեանց Կարապետի կնոջ՝ Կէկէլի դերում, հասարակաց ուրախութեան չափն անցաւ. միաձայն և շարունակ bravo, bis, բացաւ կանչումները չէին թող տալիս օրիորդին, սկզբում, մի բառ արտասանելու:

Վերջապէս, երբ ընդհանուր ոգեւորութիւնը փոքր ինչ հանդարտվեցաւ, տաղանդաւոր օրիորդը իր գրաւիչ խաղով ցոյց տուաւ, թէ նա միանգամայն արժանի էր այն համակրութեան, որ վայելեց մինչև վճռվելի վերջնապէս: Պարտք են համարում նկատել, որ օր. թամաշեանց, երեք տարի անընդհատ մասնակցելով հայոց ներկայացումներին, մեծագոյն ծառայութիւն է մատուցանում դորանով իր հայրենակից չքաւոր ուսանողներին: Փառք և պարծանք պարտաճանաչ օրիորդին:

Յանկալի կը լինէր, որ մեր գաւառաբնակ քոյրերն էլ, խղիւղակեղով ստիական նախապաշարմունքի շղթաները, նոյն լրջմտութեամբ աշակցէին տեղացի երիտասարդների բարի ձեռնարկութեանը, այսպէս միայն գեղեցիկ սեռը կատարած անվերջ զորանով իր հայրենակից չքաւոր իրան վայելուչ տեղը հայ հասարակութեան մէջ: Ժաւանակ է, վերջապէս, հնութեան փոշու հետ, թօթափել մեղինք արեւելեան գարշիլի բռնաւորութեան աղեղեցութիւնը: Գիտեմ, որ իմ հարեւանցի նկատողութեանս, մեր մի քանի grande dame ձեռնոց աղջիկ պարուները ահա՜նութեամբ պիտի ասեն, fi donc! что за неумѣстная мораль: Բայց այսպիսիների վրա եւ կարող են միայն ցուել: Տեսնենք, ո՞վ յաղթողը կը հանդիսանայ, անձնի պահանջելու, որ դուք նրա 500 րուբլը լրացնէք ուրիշ աղբիւրներից:

Զափաղանց մեծ նշանակութիւն ունի ձեզ համար, ինչպէս սեփականատէրոջ, հետեւալ հանգամանքը: Գուք առաջին անգամ գրաւ էք դրել այգին 4000-ի, երկրորդ անգամ 2000-ի, երրորդ անգամ 1000-ի և այլն: Գիցուք դուք մի կերպ փող էք ձեռք բերում և առաջին գրաւակալին վճարում էք: Նրա անունը ջնջվում է գրքից: Ուրիշներն նրա իրաւունքը դերադաս էր համարվում միացած գրաւակալների իրաւունքից, դուք նրա ջնջված անունն տեղ գրում էք ձեր անունը և այգիստով փոխադրում էք ձեզ վրա նրա իրաւունքը: Այսպէս որ երբ այգին կը ծախվի, դուք յայտնաբերեց ամենից առաջ դուք կը ստանաք 4000 րուբլ, յետոյ միացածները իրանց գումարները: Եթէ զոյացած գումարը այնքան փոքր է, որ չէ կարող բաւականութիւն տալ բոլոր գրաւակալներին, պակասորդի համար դուք պատասխանատու չէք: Դուք 4,000 րուբլ ստանգէլ էք իբրեւ առաջին գրաւակալ և այդ գումարի վերաբերութեամբ վնասված գրաւակալները պահանջներ անելու ոչ մի իրաւունք չունեն:

Ան հիպոթեկական սխումբի համառօտ նկարագրութիւնը: Եթէ ինչպէս են կատարվում դանազան գործողութիւններ անարժ կապերի վերաբերութեամբ:

1) Եթէ դուք ուզում էք ծախել այգին, այն ժամանակը հարկաւոր է միայն յայտնել ուր հարկն արաւունքը աւելի գերադաս է համարվում: Պէտք է նկատել որ երրորդ գրաւակալը իրաւունք չունի

նական սնափառութիւնը թէ ժամանակը, որ ամենայն ինչ ծառայեցնում է իր պահանջներին: Հարուստութեամբ հաշիւներս թափօնի վերաբերութեամբ:

Պ. Մերկայեանցը մոցիքով Խալիկի դերում բաւականին հմտութիւն ցոյց տուաւ. շատերը նորա մէջ դերասանական քանքար են նշմարում: Կէկէլի նրանց հետ չը համաձայնվել: Պ. Զար-Կարեանցը յաջողութեամբ կատարեց Նիկիթի դերը՝ պարունը ապագայում կարող է լաւ jeune premier լինել:

Օրիորդ Աստուածայեանցի դերը այնքան չնչին էր, որ դժուար է նորա խաղի մասին մի որոշ զաղափար կազմել:

Ծառայ Կլիարկուսի դերը թէև նշանաւոր էր, սակայն անփորձ պ. Լիսիցեանցը ոչինչ չը կարողացաւ ստեղծել դրանից և պահանջել էլ աւելորդ է, յայտնի բան է: Միայն գովելի է պարունի նպատակը, որ է—օգնել իր ընկերներին ըստ կարողութեան չափ:

Երբ վարադուրը իջաւ, դմայված հանդիսականները չորս, հինգ անգամ կոչվելով օրիորդ թամաշեանցին, Լիսիցեանցին, Մերկայեանցին և Զարկարեանցին առատօրէն վարձատրեցին նոցա ծափահարութիւններով, որոնցից թնդում էր անհղին դաշխը:

Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցաւ մի շատ չքեղ և գուրաւալի պարահանդէս, ուր ի միջի ալոց, թէ հայերը թէ վրացիք, և թէ մասնատական զինուորականներ, մուսուլման միանգամայն իրանց ցեղական ծագումը և խորի դաւանութիւնը լեզվիկա պարեցին: Իսկ հասարակութիւնը այս միջոցին ծափահարում էր նոցա: Ամեն անգամ երբ պիտի լեզվիկա սկսվի, հանդիսականները կազմում են դաշխնում մի մեծ շրջան աթոռներից, և դոցա ետեկց կանգնած նայում են պարողների վրա, որոնք մինը միւսի ետեկց իր ներքին, հանդէս է դուրս գալով շրջանի մէջ տեղը: Շրջան կազմող աթոռների վրա նստած են լինում կանայք և օրիորդներ, վրան մի իբրեւ թոյլ էականը նոքա չեն կարողանում մօտենալ շրջանին, որի չորս կողմում ինչպէս ասացի, անբակտիլ շղթայով կանգնած են լինում տղամարդիկ: Պարտք հայ լինել, թէ վրացի և թէ մասնատական ոչ ոք չէր հարցնում և ամենքը ծափահարում էին: Նշմար, ժպիտ, ուրախութեան անվերջ ձայներ հասարակաց էին: Կողմնակի դիմողը պիտի դարմանար այն համարաշխարհիւն վրա, որ թագաւորում էր այս երեկոյի խառնի-ձաղանձ բազմութեան մէջ: Այստեղ, կարծես, չը կային ոչ հայ, ոչ վրացի, ոչ մասնատական և ոչ էլ կաթոլիկ. դրանք մի երկրի դաւաններ էին, դրանք կովկասցիք էին, որոնցից հասարակ հայրենիքի հեռաւորութիւնը ի մի ժողովուրդ էր ձուլել:

Օրինակելի համբարաշխարհիւն: Առաւօտեան և-

նունը գրուելուց յետոյ դառնում է այգու լրակատար տէրը, մի և նոյն ժամանակը իր վրա վերցնելով այգու հետ կապված պարտականութիւնները, սահմանափակութիւնները և պարտքերը:

2) Եթէ դուք ուզում էք պարգեւել մէկին ձեր այգին,—դարձեալ ձեր անուան տեղ գրվում է նրա անունը, ում պարգեւում էք—ուրիշ ոչինչ:

3) Գրաւ. դնել այգին, ինչպէս տեսանք, դուք կարող էք մի քանի անգամ: Գուք յայտնում էք այս կամ այն կապիտալիստին կամ հիմնարկութեանը, որ այգու գրաւակաւում կամենում էք այս ինչ գումարը վերցնել: Կապիտալիստը կամ կրեդիտական հիմնարկութեան ներկայացուցիչը գնում են այնտեղ, ուր պահվում են հիպոթեկական գրքերը: Այգու նկարագրութիւնը կարգաւորվում է ձեր անունը երրորդ սիւնի մէջ տեսնելով: Նրանք առանց կասկածելու տալիս են ձեզ այս կամ այն գումարը: Նրանց անունները կարգով գրվում են չորրորդ սիւնի մէջ: Ինչ կարծիք որ գրաւակալները ձեզ փող աւելուց առաջ ամեն կերպ քննում են այն հարցը, թէ այգու գինը կարող է արդեօք ապահովացնել իրանց գումարները թէ չէ:

Սրանով մենք վերջացնում ենք մեր յօդուածը: Գուց ունենք որ սրանից յարգելի հասարակութիւնը կարող է մի թեթիւ հասկացողութիւն կազմել մոցնելի սխումբի վրա: Նրա այս վերջինը կըզուսնվի բոլորովին և կը յայտնվեն մանրամասնութիւնները, մենք խոստանում ենք ընդարձակ կերպով հաղորդել «Մշակի» ընթերցողներին:

Մօսկվա

Ս. Կապեանց



